

STARÁ SMĚDAVA

Miroslav Jech, Roman Karpaš

V údolí, které vždy lákalo k pronikání lidí podél řeky Smědě na náhorní planiny Jizerských hor, stojí chata Smědava, německy Wittighaus. Nevíme, kdy vznikla, poprvé je připomínána v roce 1814.

Poněkud zvláštní svědectví o ní máme od písmáka Antonína Zemana, otce Antala Staška a děda Ivana Olbrachta. Ten byl v roce 1832 v *Karolintale za Hejnicemi* (tedy v Pekle) jako hoch na tzv. handlu. Když o Vělikonocích procházel s bratrancelem kolem *hospody Smědavske* na své 40 km dlouhé cestě domů na prázdniny, poprvé v životě zde okusil čtvrták kořalky a ta ho zmohla natolik, že zůstal před hospodou ležet. Dva náhodní pocestní jej zvedli a dovedli až do Polubného. *Tehdáž byla tamější lesy toliko pěšina ani žádná vozová cesta a každý byl nucen přes shnilé trámy přelízat, ano byl to prales.* Zdá se, že Zemanův popis Smědavy z roku 1832 je vůbec první literární zmínkou o této hospodě. V Sommerově topografii z roku 1834 se píše o *alpském hospodaření*.

V roce 1841 byla chata přestavěna a rozšířena, ale přesto ji o čtyři roky později popsal E. Straube ve své Cestovní skice, kterou citujeme na jiném místě (→90), jako *mizernou prkennou boudu s výčepním právem*, v níž se nacházela i služebna c. k. finanční stráže.

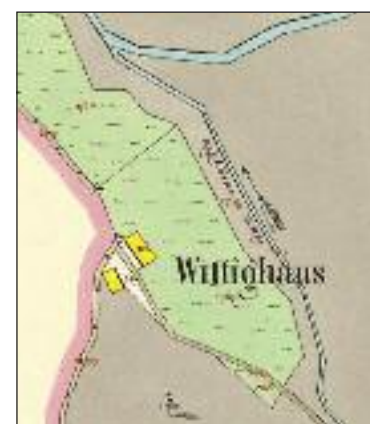

Smědava na kresbě Jana Prouška. (před 1899, repro z Ottových Čech)

Situace se ale postupně zlepšovala. O pár desítek let později dostala Smědava zděnou přístavbu a k ní pak na jižní straně ještě roubenou část, takže se na délku natáhla téměř trojnásobně. Devatenácté století se nachýlilo ke konci a krásy vysokých poloh Jizerských hor začalo objevovat stále více turistů. Když i sem do nadmořské výšky 841 metrů dotáhli roku 1895 silnici z Bílého Potoka, příliv výletníků ještě zesílil. Nemuseli se už trmácet rozblácenou a kamenitou úvozovou cestou, ale mohli se sem dokonce nechat vyvézt nebo naopak v zimě svézt dolů za mírný poplatek na saních. Na druhý svátek vánoční roku 1905 se na Smědavske silnici uskutečnily sánkařské závody, které jsou považovány za počátek tohoto sportu v Jizerských horách.

A tak mohl J. V. Šimák kolem roku 1900 v desátém dílu monumentální edice Čechy napsat: *Z Weisbachu silnice úpravná zdělaná jest vedle Smědě celým úskalím říčním až tam, kde proluka dělí Hinterberg od hory Jizery. Na Hinterbergu v mokřinatém luhu vyvěrá Černá Smědá, na Jizeře pak Bílý pramen. Vysoko v horách poblíže stoku jich osamělá myslivna přijme pohostinsky osamělého poutníka, sluje Witighaus, snad druhdy jmenovali ji Bražcem.*

Přes Smědavu vedla už v roce 1895 také jedna z prvních značených turistických cest, které v terénu trasoval Německý horský spolek pro Ještědské a Jizerské hory. Byla označena červenomodrými pruhy a začínala

Porovnání císařského otisku stabilního katastru z roku 1843 s doplněným stavem k roku 1871. Vidíme, že za necelých třicet let se téměř nic nezměnilo, pouze k většímu dřevěnému stavení přiléhá červeně označená zděná (nespalitelná) část. (ČÚZK, SOKA Liberec)

Stará Smědavska chata s okolím ze střechy sousedního loveckého zámečku. (výřez z fotopohlednice, odesl. 1928, sbírka P. Kurtina)

v Kristiánově, odkud vedla přes Jizeru, Smědavu a Předěl na vrchol Smrku (→98). Spolu s ní se od clam-gallasovské myslivny rozbíhaly turisticky významné a doporučené cesty do sedmi směrů (přímá cesta na Jizeru později zanikla). Byla to (a stále je) skutečná křižovatka. Lepší místo pro služby výletníkům si snad ani nelze představit. Také se to brzy projevilo.

S prudkým rozvojem turismu přišla jiná doba. Jestliže se doposud o Smědavske chatě psalo jako o staré panské fořtovně, kde byl sice každý vlídně přijat a našel zde dobré ubytování (ale šenkovalo se ještě ve světnici a sedělo na kanapi), tak od roku 1899 zde nabízel pohostinské služby moderní restaurant Wittighaus.

Myslivna tehdy dostala na severní straně mohutnou přístavbu napojenou kolmo na původní trakt, a ta už sloužila hlavně turistům. Po straně měla visutou zasklenou verandu, něco v těchto končinách do té doby nevídaného, co sem přitáhlo velké množství lidí. V inzerátech se ovšem pod názvem *Restaurant Wittighaus* i nadále ještě objevovalo slovo *Forsthaus*, tedy myslivna, a v *hluboké úctě* podepsaný Bernard Hub byl lesník. Podnik označoval za nejkrásnější místo pro rekreaci a nezapomněl připomenout i dobrou kuchyni a možnost osvěžit se kvalitními nápoji. *Turistický průvodce po království Českém* z roku 1903 uvádí nabídku 10 pokojů o 2–3 lůžkách, přičemž nocleh stojí 1,20–1,40 K. Za korunu se mohly dvě osoby nechat svést do Bílého Potoka. V tomto spisku je Smědava označována za *eldorado turistů*, což beze zbytku platí dodnes. Myslelo se ale i na ty, kteří do restaurace nezašli. Na opačné straně silnice byl pro ně zřízen otevřený altánek s posezením. Ve *Friedländer Zeitung* (27. 11. 1905) a o rok později i v ročence horského spolku se objevuje nabídka sedmikilometrového sjezdu na saních k parní pile, kterou zajišťuje Spolek pro rozvoj cizineckého ruchu (*Verein zur Hebung des Fremdenverkehrs*) z Bílého Potoka. Z reprodukované litografické pohlednice (→102) i Prouskovy kresby víme, že tato zábava se zde prosadila už dříve.

Rokem 1899 však rozšiřování Smědavske chaty neskončilo. Po několika letech vznikla na opačném konci podobná, tentokrát ovšem poněkud menší přístavba. Půdorys Wittighausu tak od té doby vytvářel hranaté písmeno U. Od roku 1910 je pod inzeráty podepsán restaurátér Eduard Schöntag, ale už o dva roky později tam figuruje jméno ovdovělé manželky. Slovo *Forsthaus* z propagačních materiálů zmizelo, nejspíš kvůli stavbě nedalekého hraběcího loveckého zámečku, kam přesídlil i lesník. Této elegantní budově se budeme věnovat později.

Komplex původních budov měl dvě čísla popisná: 163 a 318. O prostory se dělilo dva nájemci, část sloužila turistům a část lesnímu personálu a dřevařům. Stanici tu měli i celníci a bydlel zde také hajný.

Rozšířená Smědavska chata. (světlotisková pohlednice, odesl. 1908, vyd. Dr. Trenkler, Lipsko, sbírka P. Kurtina)

Z boku napojené křídlo chaty ještě svítí novotou. U silnice se nachází mýtní budka, v pozadí lovecký zámeček a vlevo altán. Nepříliš estetický dřevník je už mimo záběr. V této podobě zůstala Smědava až do začátku třicátých let. (výřez ze světlotiskové pohlednice, odesl. 1912, vyd. Ferdinand Stracke, Liberec, sbírka P. Kurtina)

Smědava ze zadu. (1915, výřez ze světlotiskové pohlednice, vyd. F. Wunderlich, Frýdlant, archiv M. Jecha)

Interiér Smědavske chaty. (20. léta, detaily světlotiskové pohlednice, vyd. Franz Madlé, Liberec, sbírka P. Kurtina)